

nombre 25 - federació de serveis a la ciutadania de CCOO

perspectiva

CCOO

servicios a la ciudadanía

**Classe,
cultura,
política,
sindicat**

Direcció:

Xavier Navarro

Consell de redacció:

Xavier Navarro, Pepe Gálvez, Mertxe Paredes, Joan Coscubiela, Juana Olmeda, Pilar de Vera López, Gemma Galdón Clavell, Lucho Palazzo, Pepe Fernandez y Patricia Castro

Consell assessor:

Manel Garcia Biel, Javier Doz, Ignacio Muro, Juan Laborda, Bruno Estrada, Joan Herrera, Lluís Camprubí, Maite Ojer, Aritz Cirbian, Jaume Bosch, Isàvena Opisso, Javier Tébar, Rosa Sans, Ricard Bellera, Beatriz Ballestín, Lidia Brun, Carlos Tuya, Gemma Lienas, Juan Manuel Tapia, Francisco Rodriguez de Lecea, Alfons Labrador, Amparo Merino Segovia y Belen Cardona Rubert

Edició i Maquetació:

Comunicación FSC-CCOO

Dipòsit legal: M-29458-2015

La disputa de l'hegemonia, fa de la batalla cultural, una qüestió fonamental, per a avançar en la construcció d'una societat més democràtica i amb justícia social, i per aquest motiu hem plantejat aquest número, on des de diferents visions se'ns aporten reflexions diverses que fan referència a les qüestions plantejades.

En algun cas se'ns plantegen reptes polítics que han de conformar cultura de classe, però tots els articles tenen elements que van conformant molt interessants plantejaments a debatre i tenir en consideració pel conjunt de l'organització.

Més que plantejar elements del debat, per part d'aquesta editorial, només ens queda recomanar que llegiu amb atenció les molt interessants i valuoses aportacions,

Us animem, també, a desenvolupar aquest debat en els vostres àmbits

Xavier Navarro
Director

La classe treballadora: refer el projecte polític

Marina Subirats. Sociòloga

Un dels fets polítics més preocupants d'aquests darrers temps és el creixement del vot als partits d'extrema dreta, creixement basat, en una part important, en el suport electoral que prové de la classe treballadora. No únicament, és clar; l'anàlisi de les xifres, en la que no entraré aquí, ens mostra que són els dos extrems de la piràmide social els qui voten amb més intensitat aquest tipus d'opcions polítiques: els més rics, i els més pobres. Com és possible aquesta coincidència? No hem pensat, durant anys, que la classe treballadora era progressista, fins i tot revolucionària, i que votava massivament als partits d'esquerres que la representaven?

L'ofensiva ideològica neoliberal ha estat tant potent que ha aconseguit fins i tot esborrar els conceptes clau que teníem per analitzar la societat, de manera que gairebé ningú no fa anàlisis de classe amb cara i ulls. Tanmateix, és un anàlisi totalment necessari. Cal distingir, quan parlem de classes socials, entre la seva existència com a grups diferenciats i la formulació d'un projecte polític propi. En aquest moment les classes socials no solament existeixen, sinó que les seves posicions en relació als recursos que obtenen, a les oportunitats d'accés al poder i d'aconseguir les seves reivindicacions, s'han anat distanciant, de manera que les desigualtats són més profundes del que

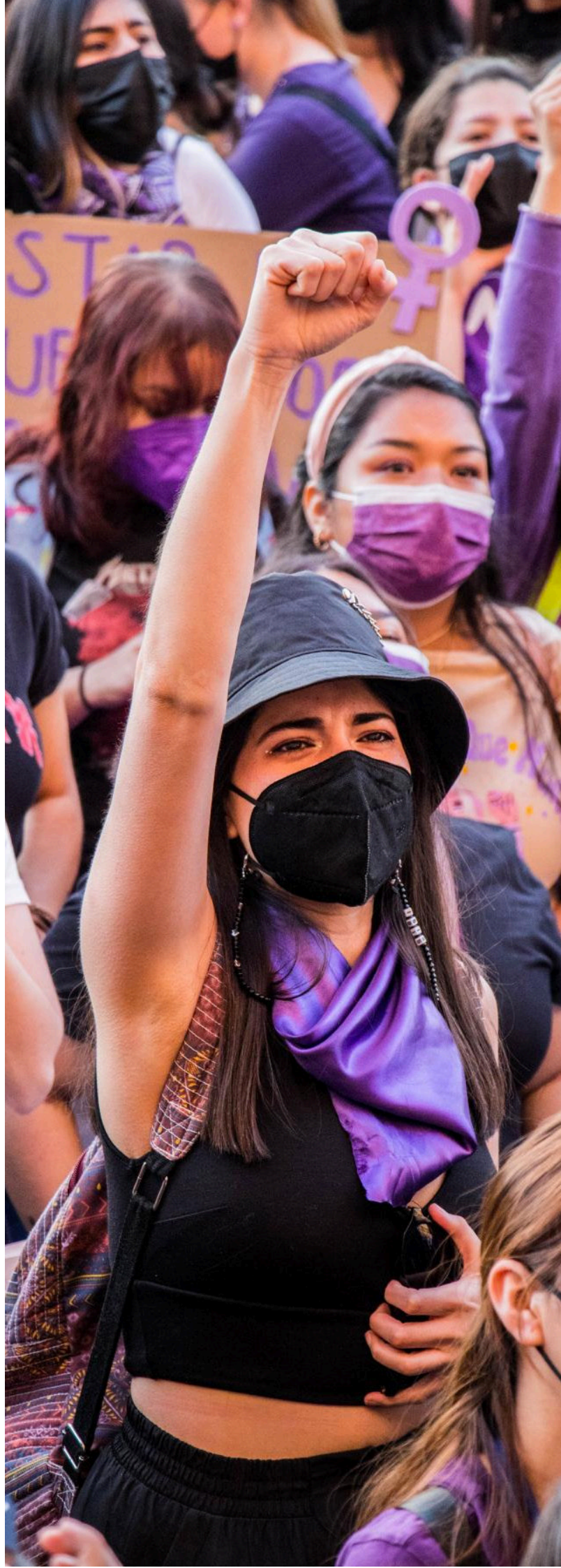
eren a finals del segle XX. És a dir, la classe treballadora, en el seu conjunt diria que mundial, es troba en una situació pitjor, amb sectors que estan al llindar de la pobresa; alhora, però, per una sèrie de raons, no té ni un ideari ni un projecte polític propi. Quan, angoixada per la seva situació, busca una sortida política, no la troba en el que és el seu bàndol natural, i en molts casos cau en la trampa de l'extrema dreta, pensant que podrà capgirar aquesta situació adversa.

Tres són les grans raons que ens han conduït fins aquí: la primera i òbvia, el desastre del socialisme real, que va enterrar per molts anys la possibilitat d'un projecte revolucionari per l'esquerra; la segona, la participació dels partits socialdemòcrates en els governs, necessària i benvinguda, però que, arrossegats per l'onada neoliberal, han estat còmplices del creixement de les desigualtats, decebent a gran part de la ciutadania. I la tercera, la pròpia feblesa de la classe treballadora, deguda a causes diverses: la pèrdua d'institucions i formes culturals pròpies, anorreades pels governs i mitjans de comunicació neoliberals; la convicció, durant l'etapa de disminució de les desigualtats, que moltes de les persones que en formen part havien accedit a la classe mitjana; i també, i no menys important, el desequilibri que s'ha produït durant molt

temps entre l'oferta i la demanda de treball: un excés de ma d'obra disponible, degut en part a les deslocalitzacions, que ha fet molt difícil la negociació i millora de les condicions de treball i dels salaris.

Però la possibilitat que l'extrema dreta arribi al poder és esfereïdora, perquè implica, generalment, la suspensió de la democràcia, i a partir d'aquí ja tot és possible. Així que cal actuar ràpidament per reconstruir un projecte d'esquerres que mobilitzi la classe treballadora i li permeti refer els seus propis objectius. Cal doncs, un esforç per refer les institucions, i els sindicats com CC.OO. són una peça clau. Refer el sentit de classe dels treballadors i treballadores, i construir la unitat, que suposa poder englobar els seus sectors més febles, els immigrants, per evitar les tendències ultranacionalistes amb que juga l'extrema dreta, són, al meu entendre, accions que cal emprendre amb rapidesa.

Hi ha, des del meu punt de vista, una circumstància que pot afavorir l'enfortiment de la classe treballadora: una circumstància de tipus demogràfic, molt clara en el cas espanyol. L'any 1975 un 27,26% de la població espanyola tenia entre 0 i 14 anys. L'any 2020, només un 14,26% de la població es troba en aquesta franja d'edat. La reposició de la força de treball no està assegurada, i ho comencem a veure en la manca de personal de determinats sectors econòmics. La immigració no ho resol, no té les característiques demanades. S'obre, doncs, un període en el que la força de treball pot recuperar fortalesa i capacitat de negociar. És urgent que la utilitzi per convertir-se de nou, no en una classe, que ja ho és, sinó en un actor polític amb projecte propi.

Cultura, classe, sindicats, ximpanzés

Guillem Martínez. Periodista, escriptor

És difícil definir la cultura. La primatologia l'està fent, al mateix temps que està descobrint coses formidables i que ho canvien tot. Com, per exemple, que els ximpanzés tenen cultures, mil·lenàries. El que permet definir la cultura. És la transmissió d'un coneixement, tangible o no. Alguna cosa que els ximpanzés tenen i fan. Transmeten l'ús —costós, al llarg d'un aprenentatge de diversos anys— d'eines. Se sospita que aquest ús d'eines —pals, pedres— és molt anterior. Anterior a nosaltres, els humans, fins i tot. Pot venir de l'avantpassat comú que compartim nosaltres i els ximpanzés. Gràcies a tots aquests coneixements sabem que la cultura es produeix quan algú intenta transmetre alguna cosa a un altre algú, que també participa de la cultura acceptant aquest coneixement transmès. O negant-ho amb totes les seves forces, la qual cosa també és un fet cultural colossal. El pal d'un ximpanzé, però també una novel·la, un quadre, una obra de teatre, una pel·lícula, una dansa, són cultura, però també la idea d'avorrir les llibres, els quadres, el teatre, el cinema, el ballet. Fins i tot la de cremar tot això. O sotmetre-ho a un determinat itinerari, o a unes determinades expectatives. A una cosmovisió i no a una altra. A la reproducció del món o al seu canvi i refundació. En això és important una cosa que els humans i els ximpanzés tenim. Classes.

En el cas dels ximpanzés, s'és d'una classe o una altra pel sexe, i per la força muscular. En el cas dels humans, és possible que el sexe també sigui important, i la força muscular. Però ho és també l'economia, una sort de força muscular cruel i innegociable. I, més encara, la percepció de l'economia sobre els nostres cossos i ànimes. Això és, la capacitat de saber-se d'una classe, i de transmetre-ho així a una altra persona. El que indica que, com a idea transmissible, les classes són cultura. Les classes, per tant, existeixen. Però, com assenyalava Max Netlau, alhora que existeixen, no existeixen. O no en la seva nitidesa. És com els colors de la pell entre els humans. Hi ha humans blancs, negres, grocs o vermells.

Però, més comunament, hi ha humans que no encaixen en aquests colors, que s'allunyen cromàticament d'un color per a ser diversos colors alhora. O cap. D'altra banda, un gran matador d'homes però, malgrat això, posseïdor d'una sensibilitat i intel·ligència notòries, anomenat Trotsky, explicava que si bé hi ha diverses classe socials, les variants culturals es redueixen a una sola. La cultura de les classes altes burgeses, que la classe obrera, per exemple, imita, fins i tot per a explicar problemàtiques de la classe obrera. Si volem que existeixi una cultura obrera, s'ha de prohibir la cultura burgesa, i establir una dictadura del proletariat, venia a dir.

El Trotsky que parlava de cultura fascinava a Octavio Paz, classe alta burgesa. El que dona la raó a Nettlau i la seva teoria dels colors. Encara donant la raó a Trotsky en afirmar que, quan un elabora art —una cosa sensible de ser transmès i, per això mateix, cultura, una eina de ximpanzé—, transmet formes dels poderosos, és possible afirmar que la classe obrera, o almenys les classes populars, disposen des del segle XX d'una forma de cultura estranya, dúctil, incalculable, alta i baixa, que, sense dictadura del proletariat alguna, ha dominat el món, i que a vegades les classes altes imiten. Es tracta de la cultura pop. Que, no ens enganyarem, és poc més que cultura de masses, alguna cosa que, en tot cas, resultaria impossible d'entendre per a un ximpanzé. Ara mateix, a casa, mentre escric, ho faig front a un cartell de l'època de la Guerra Civil. Es tracta del cartell d'un sindicat de classe, molt pròxim a la ideologia de Max Netlau. És el cartell d'un cinema collectivitzat per la CNT, en el qual emetien cultura de masses, gairebé cultura pop. En el cartell es presenten diverses pel·lícules, fins a un parell per a cada dia de la setmana. Una és la més òbvia. Es tracta dels Marins de Kronstadt, assassinats, en la seva majoria, per Trotsky. Però la resta de pel·lícules és sorprenent: comèdies romàntiques i cinema d'aventures de Hollywood, i una, fins i tot, dels Germans Marx. És el contrari al que emetria un cinema de l'altre bàndol. Però també el contrari al que emetria un cinema collectivitzat per la UGT d'aquell moment, que seleccionaria les seves pel·lícules a través dels gustos del qual seria, amb el temps, l'assassí de Trotsky. El que explica una originalitat de la cultura, aquest invent dels ximpanzés.

Són visions del món que no encaixen amb res. O no tenen per què fer-ho. Resulta difícil tabular-les. I és de mal gust negar-les, censurar-les. El fet polític de la cultura és que, quan és dirigida amb criteris polítics —no hi ha uns altres—, deixa de ser una cosa pròpia de ximpanzés i d'humans. Perquè existeixi el fet cultural, és precisa la llibertat. El mercat no vela per defensar aquesta llibertat. Aquesta llibertat és nostra. És una llibertat política, amb majúscula. És la nostra capacitat com a espècie de triar el que som. Això és, la qual cosa transmetem, i el que ens neguem a transmetre. Tots, des dels ximpanzés, emetem cultura. Les més de les vegades, gratis. Per la qual cosa és difícil sindicalitzar, associar, la cultura. Però trobo a faltar sindicats que fundin bancs, que transmetessin una altra cultura bancària, del préstec i de la hipoteca. O que tinguin, d'una manera o una altra, cinemes, aquestes coses que ja no existeixen, en els quals transmetin el que vulguin els seus afiliats. Seria ideal que fossin coses imprevistes i no calculades, contradictòries, com els colors de la pell. Encara sabent el que som, la nostra classe, i el color de la nostra pell. Si fossin pel·lícules dels Germans Marx, ja seria per a plorar d'emoció. ■

Paraules com a punys. Les mans del treball i la cultura escriuen el relat

Carmen Barrios. Escriptora i fotoperiodista

Les mans de José Hierro eren les d'un escultor del llenguatge, les d'un treballador incansable de les paraules. Grans, forts, fortes, treballades. Les vaig conèixer, les vaig estrènyer, les vaig admirar durant un breu temps etern, van marcar els meus ulls, les vaig fotografiar, em van estremir per la seva veritat. Per tota la vida que portaven escrita, en la seva palma ferma i en les seves petjades d'espivals infinites, per totes les frases forjades amb un cisell d'amor, cultura i compromís. Aquelles mans eren capaces de llaurar versos desesperats, que acompanyen i donen llum tota una vida, "Ara ja és tard. Apaguem les mans felices/i ens posem a caminar per la terra complerta d'ombra. /Hem caigut en un pou que ofega els somnis. /Hem sentit la boca glacial de la mort tocar la nostra boca".

En què es diferencien les mans -que forgen els anhels i els nomenen- d'un poeta de les de qualsevol treballador o treballadora. Totes compleixen la seva funció, igualen en la necessitat de proveir sustent. Les dels poetes, artistes, gents de la cultura proveeixen per a omplir l'ànima d'enteniment i roses; les del món del treball per a ensostrar la casa i portar el pa, tan necessari per a la vida.

Deia Pasolini que la poesia no es consumeix, roman com a essència, és un pòsit d'aprenentatge i sempre podem acudir

a ella per a poder explicar millor el món que ens envolta. És incombustible, inconsumible, és una mica com la filosofia. La poesia és utòpica i és pura, es resisteix al aburgesament social del consumisme.

L'aliança entre les mans de la cultura i les del treball fa progressar els pobles, teixir camins per a la igualtat i ajuda a entendre's a la gent. Des de les parets de les caveres contem el relat del treball i de la vida amb la veritat que flueix del llenguatge dels artistes, avaluant hegemonies culturals i creant memòria. Ja sigui en hàbils traços de pinzell, o en solcs gravats en la pedra, qualsevol mitjà és bo per a comunicar anhels o desvetllaments, relats de vida o de mort, somnis de guerra o estampes de pau i bones collites.

"Contra les estructures/de metall i de vidre nocturn/reboten les paraules encara sense forma./consagrades en el remolí gelat,/i no em fan plorar./Jo ja no sé plorar. I mira que he plorat!", expressa Hierro en A la vora del Esat River. Perquè cal explicar-ho, sempre cal explicar-ho, encara que faci mal. La diferència consisteix en qui és la o l'encarregat d'explicar-lo, a qui pertany el llapis que deixarà plasmada la petjada del relat. És necessari, lícit, just fins i tot, que sigui des de la nostra perspectiva, des de la perspectiva dels comuns, del comú, des

de la classe treballadora, des de la immensa majoria, des de la puta base. Hem d'evitar amb tota la nostra força que el relat s'escrigui des de la perspectiva privativa i exclusiva del poder, per a trencar la seva temptació contínua d'imposar la seva hegemonia cultural. Perquè les paraules poden proporcionar al cos social ales enormes com les del còndor o llastrar-lo amb la potència de pesades encluses en la forja de l'infern.

Treballadores i poetes formem part d'aquest món del treball que ens uneix en la classe dels comuns. Estem comminades a forjar aliances i diàlegs.

Quan el poder dels diners aconsegueix obrir una bretxa de desenteniment entre les mans de la cultura i les mans del treball, embolicant les paraules en alts murs de Babel, desgastant, malgastant i pervertint el llenguatge com a moneda falsa, dificulta la comunicació i l'enteniment, i moren les roses, rovella el pa i s'ofega amb sal el camí de la igualtat. I els comuns són convertits en serfs del totpoderós diable groc que deia Gorki.

Quin és el nostre principal compromís social, mans del treball, mans de la cultura? Sens dubte treballar unides. Teixir aliances. Entrellaçar les mans totes, assegurar els cossos encadenats pels braços fermes i caminar juntes com en l'estampa del fotograma més noble i simbòlic de Novecento, totes a una. Nosaltres des de les lletres i les arts hem de conrear les paraules que arriben, semblar solcs i cavallons d'aquesta terra dura, empedrada, freda i cimentera amb el nostre propi relat. Cal trencar la comunicació unívoca, transgredir el missatge homogeni amb el qual bombardegen ments, ferint cossos, per a ser capaços d'aixecar l'ona que faci florir aquesta utopia en la qual la vida somriu als i les comunes.

En la baralla pel relat contra el poder dels diners ens trobem juntes les mans de la cultura i les del treball, perquè ambdues som poble, naixem del mateix ventre.

Mans que treballen, veus que criden. El relat conta.

En els anys vint a la Porta del Sol de Madrid Maruja Mayo, Margarita Manso, Salvador Dalí i Federico García Lorca llancen al vent els seus barrets alliberant-se de prejudicis

públicament. Van simbolitzar amb aquest gest moltes coses, entre elles acabar amb dogmes i classisme, llibertat per a ser i exigències d'igualtat, negades per la dictadura de Primo de Rivera.

Van ser apedregats per això, però amb el temps li van donar nom a un grup de dones valentes Les Sinsombrero (Ernestina de Champourcín, María Teresa León, Concha Méndez, María Zambrano, Rosa Chacel, Josefina de la Torre, Marga Gil Roësset i les pròpies Mayo i Manso) que van reivindicar l'espai de les dones en les lletres, en les arts i en la cultura en els anys 30 i per extensió en la vida pública i política, donant-se la mà amb Clara Campoamor, Victoria Kent, Dolores Ibarruri - Passionera-, María Lejárraga, Eulalia Prieto o Justa Freire, i tantes altres pioneres en l'avançada de la igualtat. Elles van posar en el seu present un peu per a nosaltres en el futur. Des de les seves reivindicacions d'espai, reconeixement, visibilitat i igualtat fins als nostres dies va mediar un cop d'estat cruent

contra els somnis de justícia social de tot un poble, va mediar una guerra per a ofegar-los i quaranta anys de repressió salvatge i lluites per drets. Les dones van continuar avançant des dels carrers, des de les tribunes del teatre, des de les pàgines dels llibres, moltes van posar els seus cossos fins a arribar a avui, on seguim embardissades a barallar per les coses de menjar.

Pablo Picasso va cridar al món la paraula Pau en totes les llengües en 1937. Les seves mans van parlar un idioma universal i imperible, el de la paraula de l'art -creant llenguatge propi- per a contar la pitjor història del seu propi temps. Va acudir a la crida de Josep Renau per a explicar-li al món com el feixisme arrasava la democràcia, assassinant als fills i filles

de la Segona República espanyola. El Guernica expressa amb anèmia cromàtica i aclaparadora simbolisme narratiu l'horror de la guerra, causada per la barbàrie feixista, sobre el cos del poble espanyol. Va realitzar un retrat, una instantània, una fotografia documental en blanc i negre registrada en llenç de lli i jute en 776,6 cm de llarg per 349,3 cm d'alt que atrapa i esglaija. Picasso ho explica per a les gents del seu temps i per a les generacions que estan per arribar. El Guernica és una alerta eterna contra la guerra.

Matthew Warchus (director de cinema) i Stephen Beresford (guionista de cinema) expressen en *Pride* tots els significats de la paraula Orgull. Entonen en metratge cinematogràfic un *Nosotros somos quienes somos / basta de Historias y de Cuentos*, com digués Gabriel Celaya en altres versos, per a fer relat. Relaten la lluita històrica dels miners anglesos durant la vaga de 1984 contra les polítiques de la implacable semideessa del neoliberalisme Margaret Thatcher.

Aquest creadors converteixen una lluita que es va perdre dels miners anglesos contra Thatcher - en un símbol de solidaritat i d'unitat, en mostrar com miners i activistes gais i lesbianes uneixen els seus esforços reivindicatius contra un enemic comú, des de l'orgull de classe i l'orgull de ser. La cinta mostra aquesta unitat de mans unides i la força que desplega aquesta lluita incansable per la igualtat que no es rendeix i es dona la mà d'una generació a una altra, d'una reivindicació a una altra en una successió imparabile de cedir-se el testimoni per a resistir i subjectar els murs de la casa dels comuns amb tota la dignitat que siguem capaces de reunir, per a evitar que ens arrasi i ens uniformi l'hegemonia del diable groc.

David Simon, un creador de guions per a sèries televisives amb ànima de periodista, autor de joies audiovisuals com *The Wire*, *Treme*, *La conjura contra amèrica* o *La ciutat és nostra* explica en una entrevista-diàleg amb Anita Fuentes i Pablo Iglesias en *La Base* com en un moment de la seva carrera com a periodista de successos en *The Baltimore Sun*, on estava

embrancat a destapar la corrupció sistèmica en aquesta ciutat a cop d'article de recerca, es va adonar que el periodisme no era suficient, no arribava. Els seus articles quedaven sepultats sota tones de lletra impresa, pervertits per anuncis de la irrealitat i el consum, i desdits fins a l'avorriment en les tertúlies pesades de les informacions i les tertúlies de ràdio i televisió.

Va decidir que la millor manera d'explicar-ho per a arribar al lloc de denúncia social que ell buscava era fer relat cultural, guions com a punys per a relatar la tragèdia grega contemporània en forma de brutal lluita de classes que es lliurava -i es lliurava- als carrers de Baltimore, on els homes i les dones de classe treballadora lluiten incansablement per sobreviure a les ires dels contemporanis déus, els iracunds déus dels diners. En els seus guions, Baltimore pot ser qualsevol ciutat d'aquest occident inundat de capitalisme i ofegat en desigualtat.

Marie Darrieussecq, escriptora francesa i relatasta implacable deixa per escrit un conte salvatge i distòpic, *Marranadas*, que es desenvolupa en una ciutat que podria ser qualsevol ciutat europea. Compon un testimoniatge de denúncia sobre el capitalisme depredador en la pell d'una treballadora de perfumeria que acaba convertida en truja. Aclapara acompanyar a la dependent explotada i abusada de mil formes mentre sofreix la seva metamorfosi brutal, a causa de les violències d'una societat consumista i patriarcal, assetjada per senyors dels diners i polítics depravats, neonazis avorrits i periodistes amics del poder que semblen sangoneres esprenent el cos social.

Darrieussecq acaba el seu *Marranadas* amb la següent frase: "Escriu en quan em baixa una mica la sàvia; m'entren ganes quan la Lluna puja, sota la seva llum freda rellegeixo el meu quadern. Ho vaig robar en la granja. Intento posar en pràctica els mètodes que em va ensenyar Yvan, però a l'inrevés: quan estiro el coll cap a la Lluna, el faig per a recordar la meua forma humana". Escriure per a explicar-ho, des de nosaltres, des d'on estiguem, encara que sigui des de la nostra pròpia

derrota, però que se sàpiga que som propietàries del nostre relat. Encara que el capitalisme ens converteixi en truges i ens obligui a arrebossar-nos en la nostra pròpia merda hem d'explicar-lo, estem obligades a aixecar el nostre coll cap a la Lluna per a recordar la nostra forma humana.

Silvia Serrano, joveíssima creadora de continguts d'àudio, posa les seves mans a crear paraules de podcast per a fer un personalíssim exercici de Memòria Democràtica en la seva obra de realitat emocional auditiva *L'àvia de les tres guerres*, que transcendeix al llenguatge universal de l'art i ens parla a totes. Serrano fa relat. Ens interpel·la. En conversa de cafè vaig voler saber per què es va llançar a filar així paraules de memòria. Per a entendre, per a entendre'ns, per a saber qui soc -va dir-, qui som concloem ambdues, perquè algunes seguim obstinades a posar paraules per a entendre què va ser allò que va passar en aquest país ofegat en el silenci imposat per la Victòria feixista en forma de mordassa negra durant quaranta anys. Una mordassa que encara estreny avui massa boques sota l'essència de la memòria convertida en amnèsia, gràcies al poder de la por. És necessari aixecar aquesta mordassa i escriure el relat del que va succeir des dels nostres propis cossos de filles de les supervivents, encara que a vegades faci mal. Com canta LA RAIZ a ritme de rock en el seu de poetes i presos, "som les filles dels versos/dels poetes i els presos/la veu que crida entre els ossos/ de les cunetes per a despertar/ a l'univers".

Igual que Hierro, Passolini, Las Sinsombrero, Picasso, Warchus i Beresford, Simon, Darriussecq i Serrano, com tantes i

tants creadors, treballadores, escriptors, pintores, guionistes, ballarins, il·lustradores, músics, poetes i artistes visuals, cineastes i actrius, dramaturgues, creadores de continguts d'àudio o de vídeo, literates i intel·lectuals, crec en la funció social i en la força transformadora de la cultura. Faig relat sobre les dones del món del treball, sobre les lluitadores per drets, escric i conte, conte i escric perquè soc una d'elles i estic marcada per un ferro infernal en el costat que em situa en l'esglaió més baix -soc dona- d'una classe treballadora que necessita força i obstinació per a explicar-ho, per a trobar les paraules que siguin capaces de nomenar tots els compromisos que ens uneixen en el camí de conquistar la igualtat. Tota ella, la més àmplia. Vaig de bracet de les meves, de les treballadores d'ahir i d'avui. I no em rendeixo. ■

Agraeixo les subtils observacions de l'historiador Enrique Corredera Nilsson, que m'han ajudat a polir i millorar aquest text.

Vertebrar la classe, integrar la diversitat

Joan Coscubiela. Director de Escuela del Trabajo de CCOO

Des de fa uns anys assistim en el si de les esquerres a un debat dels que tant ens agraden. En aquest cas es tracta de plantejar el dilema entre identitat de classe i diversitat. Sense treure-li transcendència a la reflexió, que la té i molta, en alguns moments m'ha semblat que algunes de les persones participants en la polèmica la plantejaven en termes semblants a aquell parany emocional de "a qui vols més, a papà o a mamà?".

Encara que hi ha posicions molt més matisades, en els extrems se situen els qui creuen que la defensa de la diversitat reforça, en tots els casos, els valors individualistes i deteriora l'esperit col·lectiu de la identitat de classe, com si la classe no estigués configurada per persones diverses. I en l'altre extrem els qui consideren que això de la classe és una antigalla del segle XX i que la política ha de girar sobre l'eix dels conflictes culturals, com si el propi concepte de classe no contingués importants factors culturals.

Al meu entendre en aquest debat que he presentat de manera simplificada -espero que no simplista- es cometen alguns errors de partida. El primer té a veure amb la construcció històrica del concepte de classe obrera. El segon es deriva del fet d'ignorar o no analitzar

prou els grans canvis socioeconòmics de la nostra societat en les últimes dècades.

D'entrada, convé recordar que el concepte de classe obrera, encara que a vegades s'ha presentat com un ens compacte, mai va negar la diversitat en el seu si. No sols des de la perspectiva de les persones treballadores i els seus sindicats. El propi capital va ser conscient d'aquesta diversitat i l'aprofitat en benefici propi.

Així, en els seus inicis el capitalisme industrial va aconseguir elevades rendibilitats, no sols apropiant-se de les terres que explotaven comunament els pagesos per a forçar-los la seva immigració cap a la indústria i la ciutat. Va utilitzar també el treball de les dones i el dels nens, fins i tot menors de 10 anys, per a la seva estratègia de reducció de costos, forçant així les baixades de salaris.

Davant d'això, i des dels seus començaments l'incipient moviment obrer va plantejar reivindicacions que atenien aquesta diversitat, des de la limitació primer i la prohibició després del treball dels nens, fins a reivindicacions que atenien els drets de les dones. És veritat que en moltes ocasions aquestes reivindicacions que es presentaven com

a igualitàries contenien importants elements d'ideologia patriarcal, com prohibir a les dones uns certs treballs per a "protegir-les de les febleses" inherents al seu sexe.

Les lluites contra el capitalisme i el patriarcat van confluir en moltes ocasions, malgrat que la ideologia patriarcal estava molt infiltrada en la medul·la de la consciència social i també de les organitzacions que lluitaven contra l'explotació capitalista. I així continua sent en molts casos.

Potser ha estat això el que ens ha deixat una imatge del sindicalisme monopolitzat per homes de sectors industrials. Sortosament la ficció, sigui com a novel·la o cinema, han vingut per a matisar aquestes imatges. Basti recordar pel·lícules com a "Norma Rae" o "En tierra de hombres", entre altres.

Tampoc hauria de passar-se per alt que, des dels seus inicis, el sindicalisme va ser molt actiu en la batalla cultural. Especialment significatives van ser les iniciatives entorn de la formació, els ateneus obrers, les cases del poble, clubs esportius i altres formes d'associacionisme.

El que va generar una identitat molt forta i compacta com a classe obrera no va ser la negació de la diversitat dins de la classe, sinó les condicions materials del sistema de producció. El taylorisme industrial es va caracteritzar per la concentració de treballadors en grans centres de treball, la qual cosa facilitava augments de productivitat i dels beneficis empresarials, al mateix temps que permetia

un major control social de les persones treballadors i la disciplina sobre elles, fins i tot fora del seu lloc de treball.

La imatge que millor reflecteix aquesta realitat és la de les colònies tèxtils, en les quals al costat de la fàbrica, es van construir els habitatges dels treballadors, els economats en els quals les famílies estaven obligades a comprar, utilitzant en molts casos la moneda expedida per la pròpia empresa. I per a garantir el control ideològic i la disciplina social, les empreses també es responsabilitzaven de les escoles i l'església amb el seu corresponent rector. Tot en un espai territorial limitat i controlat a l'extrem pel burgès de torn.

Aquest és l'hàbitat en el qual es va configurar una potent identitat de classe durant l'etapa del capitalisme industrial. Són les condicions materials de treball i vida les que van determinar en bona part aquest potent sentit de classe.

Aquesta és la realitat que s'ha transformat radicalment. Avui el "taylorisme digital" -concepte que li devem a l'amic Ignacio Muro- es caracteritza perquè ha aconseguit articular formes de treball en el qual la major productivitat i els beneficis s'aconsegueixen no concentrant als treballadors en un gran centre de treball, sinó molt al contrari tenint-los dispersos. La dispersió no suposa un menor control sobre les persones treballadores, perquè la digitalització permet no sols un major control social sinó en molts casos un augment de poder empresarial i del capital.

Com sempre les innovacions tecnològiques per si soles no produeixen cap canvi. És la ideologia la que, a partir del substrat de les innovacions, propícia canvis i disrupcions importants en les estructures socioeconòmiques i en la societat. Canvis culturals, per descomptat.

En paral·lel al "taylorisme digital" assistim a l'hegemonia ideològica de la mercantilització social, que s'expressa en la màxima neoliberal de "el mercat dona, el mercat treu". Fins al punt que al mercat se li atorga no sols la funció de distribuir béns i serveis en exclusiva, sinó que se li dota de legitimitat per a ordenar les relacions socials i se'l reconeix com el veritable regulador de facto de la societat. El sumum d'aquesta ideologia porta a alguns a considerar com a dret tot allò que es pugui adquirir en el mercat.

Mentre el taylorisme digital individualitza -que no personalitza- les relacions, el mercantilisme atorga als individus la capacitat per a convertir els seus desitjos involuntats en drets, de tal manera que els converteix en "individus tirans" enfront de la resta de persones i la societat.

Aquest maridatge entre taylorisme digital i mercantilització de la societat estan actuant com un factor corrosiu de qualsevol construcció d'identitat col·lectiva.

La resposta del sindicalisme davant aquesta nova realitat és complexa. D'entrada, perquè no la pot escometre en solitari, es fa necessari generar un nou paradigma social

que faciliti que el sindicalisme pugui desenvolupar la seva funció d'auto organització social i representació col·lectiva.

En aquests moments, en el qual les crisis s'encadenen i mostren la insostenibilitat d'aquest ordre social, s'estan obrint bretxes i oportunitats per a construir aquest nou paradigma ideològic que, entre altres coses, reequilibri els papers del mercat i l'estat en benefici d'aquest últim. Un estat que ja no serà únicament l'estat nació, i en el qual la UE -encara que no amb la forma tradicional d'un estat- pot jugar un paper important. Ho està jugant ja, a cop de crisi.

És en aquest context en el qual hem de lliurar la batalla cultural que faci compatible classe amb diversitat. Una de les claus passa per donar respostes a la complexa i contradictòria dialèctica entre personalització i individualització, que a vegades es presenten com a sinònims però que no ho són. Mentre l'individu respon a la lògica del mercat, la persona respon a la lògica de la comunitat.

Aquest és un repte que emplaça directament al sindicalisme. Al llarg de la història, el treball, els treballs, sempre han ocupat una gran centralitat social. En l'origen de les grans transformacions socials sempre trobem canvis en la forma social que adopten els treballs.

En aquesta evolució del treball es detecta un potent fil conductor, el constant augment de la llibertat en la

prestació del treball. Cadascuna de les formes de treball conté més elements de llibertat que l'anterior, encara que a vegades s'hagin produït recidives. Basta comparar l'esclavisme amb el treball assalariat.

Avui, estem davant un d'aquests moments de canvi en els quals les tecnologies permeten una major personalització en la prestació dels treballs, al mateix temps que propicien una major individualització en la seva prestació i en la relació entre treballs i capital.

Reforçar la personalització i combatre la individualització és la nova alquímia a la qual la societat en el seu conjunt i el sindicalisme, està cridada a respondre. D'això es desprendrà no sols les noves maneres d'organitzar el conflicte social en el segle XXI, sinó també la pròpia organització de la societat.

De manera simplificada podríem dir que la principal funció cultural del sindicalisme avui és integrar en el nostre si tot el que l'empresa i el capitalisme digital desintegra i individualitza. Al mateix temps que es treballa per a vertebrar en la comunitat tot el que el mercat i la societat mercantilitzada desvertebra. És el vell repte de vertebrar la classe, reconeixent la diversitat i integrant-la.

Com sempre, molt més fàcil de dir i escriure que de fer. Tampoc això és nou, és el sinó de la humanitat i dels seus avenços. **F**

Amb les coses de llegir no es juga

Marc Andreu Acebal. Historiador i periodista, és director de la Fundació Cipriano García – CCOO de Catalunya

Millorar les condicions materials de la vida de la gent. Això és, en essència, la qual cosa està comunament acceptat entre la majoria de les organitzacions de l'esquerra (partits, sindicats i tot tipus d'associacions) com a objectiu principal i concret de l'acció política i sindical. D'aquí ve que aquesta pretensió es declini també amb l'eslògan ara molt en voga (però gairebé tan vell i de sentit comú com el refranyer popular) que proclama que amb les coses de menjar no es juga. Però i què passa amb les coses de llegir? Sembla com si, en temps en els quals la comunicació, les xarxes socials, el màrqueting i el tacticisme dominen la política per sobre de la ideologia, del teixit social organitzat, del programa i de l'estratègia, amb els llibres o amb el gastat relat sí que es pugui jugar. I sense massa contemplacions.

L'imperi de les fake news és, segurament, la màxima expressió d'aquesta perversa mal·leabilitat del relat, de la narrativa o de les lletres. Però, encara que l'anglicisme el vernissi de modernitat, la manipulació informativa i cultural és gairebé tan vella com la humanitat. I tampoc és exclusiva dels populismes de tota mena o de l'extrema dreta. N'hi ha prou amb recordar que la agitprop va tenir el

seu origen a la Rússia bolxevic, fins i tot etimològicament. La agitprop, això sí, és una mica més sofisticada que les fake news, ja que la propaganda d'agitació va néixer com a estratègia política per a influir sobre l'opinió pública a través de l'art, de la literatura, del periodisme i, en definitiva, de la cultura.

En qualsevol cas, la agitprop difícilment pot competir amb les fake news ja que ja no s'emporta en l'esquerra. Entre altres coses, perquè requereix d'una potència organitzativa i d'una densitat social que l'esquerra, en general, ja no té. Però una cosa és admetre això i una altra, molt diferent, fer lectures errònies de la realitat, embullar-se amb el relat o, ras i curt, jugar amb les coses del llegir. I això és el que fa el professor de filosofia de la Universitat de Barcelona Antonio Gómez Villar en *Els oblidats. Ficcio d'un proletariat reaccionari*, un llibre important i que comparteix novetat i llibreria amb un altre igualment important i que, en bona part, és el seu complement i antítesi alhora: *Lluita de classes, franquisme i democràcia. Obrers i empresaris (1939-1979)*, de l'historiador i professor de la Universitat Autònoma de Barcelona Xavier Domènech.

És sabut que la teoria no sempre casa bé amb la realitat o amb la praxi. També sabem que sense ideologia no es va enlloc, almenys en clau d'esquerres i de transformació social. Però, com va resumir Gramsci a la perfecció, les idees (i la lluita) no viuen sense organització. D'aquí la necessitat de reivindicar (i de repensar, sense por) conceptes elementals com a treball, lluita de classes i classe treballadora al costat d'instruments igualment fonamentals (i necessitats d'actualització, no n'hi ha dubte) com a partits, sindicats i moviments socials. Des de sensibilitats d'esquerra, a això dediquen en bona part els seus respectius llibres Gómez Villar i Domènech, encara que ho fan partint de pressupostos i disciplines acadèmiques molt diferents. Amb algun nexa en comú: l'historiador britànic E. P. Thompson i la seva experiència de classe.

Gómez Villar combrega amb "la fi de l'ètica del treball que havia estat decisiva en la història cultural del moviment obrer del segle XX" i assumeix i proclama "la fi de la primacia social, política, cultural, teòrica i ideològica de la classe obrera". Defensa, això sí, la vigència de la lluita de classes tal com la va conceptualitzar l'autor de *La formació de la classe obrera a Anglaterra*, encara que reivindica com el seu esperó no a la classe obrera, sinó als antagonismes de les identitats de sexe, de gènere, d'ètnia i, marginalment, també de classe. Domènech, en canvi, proclama "la voluntat de no entendre la classe com una identitat", reivindica la tradició de la vella història social i, sobretot, al mateix E. P. Thompson i a la seva història

des de baix. Alguna cosa que, en el cas de l'Espanya contemporània, passa per reconèixer justament a la classe obrera i als sindicats com a subjectes principals de la lluita per la democràcia. Al seu torn, Domènech, coneixedor de la literatura "de millor i pitjor qualitat" que reivindica la classe com a "realitat primordial enfront dels paranys de la diversitat", admet que "el problema de la centralitat que s'està atorgant en el nostre present a les identitats està marcant de manera ineludible tant l'anàlisi històrica com la cosmovisió d'una part dels moviments socials i de la política com mai abans havia succeït".

En els prolegòmens de *Lluita de classes, franquisme i democràcia*, Domènech assaja una interessant reflexió sobre estructuralisme, modernitat, postmodernitat i el gir lingüístic de les ciències socials, que no nega, però al qual es resisteix des de l'evidència que li proporcionen la pràctica empírica de la història social i, singularment, l'estudi de les històries de vida i les biografies obreres recopilades per l'Arxiu Històric de CCOO de Catalunya. En *Els oblidats* de Gómez Villar no sols preval la filosofia postmoderna de donar per liquidada la centralitat del treball i de no reconèixer a la classe obrera com a subjecte revolucionari (ni ara, ni en 1917, ni en el segle de Marx), sinó que, des de la talaia filosòfica universitària, es critica a "organitzacions sens dubte necessàries però insuficients" com els sindicats per haver quedat reduïts "a grups de pressió i demandes sectorials, a pur particularisme".

“L’esquerra no ha estat derrotada per haver desatès al material, sinó per la seva incapacitat a l’hora de construir imaginaris”, sentència Gómez Villar. De manera confessa s’acarnissa amb el que denomina relat del “retorn del material” i, de manera descarada, amb autors com Ken Loach, Owen Jones, César Rendueles o, especialment, el Daniel Bernabé del parany de la diversitat, a qui no arriba a titllar de feixista, però sí que equipara al rojipardo Diego Fusaro. Banderer de la nova esquerra -encara que no queda clar si és la de Maig de 1968 o la que va encunyar això de Règim del 78-, Gómez Villar sosté el següent: “El rebuig del treball no va ser una demanda dels fills de la burgesia, va ser el crit dels treballadors. [...] L’esquerra va entrar en crisi per la seva incapacitat per a nomenar el desitjable, per a anar més enllà de les formes disciplinadores de l’esquerra fordista i els seus aparells sindicals; una crisi a conseqüència de la seva renúncia a disputar la rearticulació després de l’esdeveniment del 68”.

Una virtut de llegir *Els oblidats* és que dona molt en què pensar. En algunes coses, per a compartir-les. I en moltes altres, no. Especialment quan Gómez Villar conclou que “l’obstinació obrerista” de conservar, mantenir i defensar la primacia de la classe i “la no assumptió de la seva posició minoritària condueix al reaccionari”, ja que “el obrerisme concep la classe treballadora com a agent en la història, no en la política”. Alguna cosa que desmenteix amb rotunditat Lluita de classes, franquisme i democràcia. L’obra de Domènech -que també va ser per una etapa

capdavantera de la nova esquerra; en el seu cas, clarament la que va encunyar això de Règim del 78, encara que no és clar que l’historiador certifiqui el concepte- és un llibre d’història, sí; però també es llegeix en clau política i de present.

Un present que, almenys a Espanya, atorga com mai des de fa 40 anys carta de naturalesa política principal a la classe treballadora. I no sols perquè aquesta veu com els salaris van perdent poder de compra enfront d’una elevada inflació. Sinó perquè en l’esquerra política realment existent s’ha tornat al laborisme, bé sigui en la confusa i vergonyant apel·lació socialdemòcrata a la “classe mitjana treballadora” o en la variant que vol relançar el ecosocialisme en l’obstinació per sumar tot el que hi ha a l’esquerra del PSOE. Obstinació que només serà possible si ho entén, o es deixa, aquesta nova esquerra que va irrompre menyspreant a la classe perquè parlava de casta i identitats i que va camí no de desaparèixer, perquè l’energia només es transforma, però sí de la irrellevància quan, paradoxes de la vida, ha decidit apel·lar a la lluita de classes.

En una jornada sobre democràcia econòmica, mercat de treball, sindicats i patronals en perspectiva històrica i comparada celebrada a mitjan octubre a la Universitat Pompeu Fabra, el sociòleg Pere Jódar va resumir bé el moment present: “Des de fa anys que no es parlava de treball, sinó de relacions laborals. També es parlava de gènere, de democràcia o del procés; però no de treball.

Ara, el tema del labour torna a estar sobre la taula, en part gràcies a Yolanda Díaz". Un retorn del material o una recuperada centralitat del treball -que "té molta importància però poc aparador", en paraules de la també sociòloga Teresa Torns- que es dona, sobretot, arran de la pandèmia, del confinament i de totes les crisis deslligades aquests últims anys: econòmica, energètica, climàtica, democràtica...

Agreujada per la guerra a Europa i el risc d'estanflació, aquesta crisi múltiple del capitalisme i la incertesa global del moment reclamen ideologia, política i anàlisis socioeconòmiques i acadèmiques rigorosos o atrevits, però precisos. Encara que -ja que les idees no viuen sense organització, i perquè l'auge de la pobresa, del populisme i de l'extrema dreta és ja més real que risc- no basten proclames, teories ni relats. Per a guanyar l'hegemonia cultural i conservar la política, l'esquerra necessita formació, fets, accions i organitzacions fortes i arrelades en les persones i el territori que puguin donar resposta sostinguda -així en el diàleg amb institucions i agents socials i econòmics com al carrer, mitjançant mobilitzacions- a la deterioració de la democràcia i de les condicions materials i culturals de vida de la gent. Sí: l'esquerra ha de lluitar per millorar les condicions materials i culturals de vida de la gent.

Perquè amb les coses de menjar no es juga; però amb les de llegir, tampoc. ■

Sobre classe, cultura, política i sindicat

Mario Ríos. Analista polític, professor associat i doctorant a la Universitat de Girona

Vivim temps de forta incertesa en els quals la història de nou sembla accelerar-se. Quan es començava a intuir la recuperació de la crisi de 2008 en la majoria de les economies europees a nivell macro, la pandèmia del coronavirus va tancar l'economia mundial suposant una destrucció econòmica sense precedents des de la II Guerra Mundial en la major part d'economies avançades i en vies de desenvolupament. Després de dos anys de lluita contra el virus i gràcies a la vacuna i les mesures sanitàries, semblava que es recuperava una normalitat, que, encara que va omplir portades, anàlisis i articles d'opinió era només un miratge. La guerra d'Ucraïna i les seves conseqüències energètiques i econòmiques (entre elles un augment de la inflació que ja anava a l'alça en els mesos previs), van trastocar completament aquest retorn al passat prepandèmic.

No obstant això, tant l'impacte de la pandèmia com el de la guerra empal·lideixen quan parlem de la crisi climàtica present que ja estem vivint. El canvi climàtic no és una qüestió de futur. El seu impacte és present i cada vegada colpeja més durament. Les onades de calor constants durant aquest estiu, la gran sequera a Europa i la Xina, els incendis al mig globus o les inundacions al Pakistan són només una petita mostra del que viurem a partir d'ara. Estem en una etapa d'emergència

crònica en el qual les velles receptes ja no serveixen, tal com explica l'activista ecologista *Andreas *Malm és el seu assaig sobre el coronavirus i el canvi climàtic.

Tots aquests impactes econòmics, sanitaris i climàtics es produeixen en un moment en què els consensos econòmics imperants semblen estar en suspens esperant alguna cosa que els substitueixi. No hi ha un gran projecte o programa polític, un nou consens econòmic, social i polític. Vivim en un món en el qual els paradigmes imperants ja no operen. Però la falta de programa polític no és només el gran problema. La falta d'un subjecte polític per a un canvi econòmic, social i ecològic en el SXXI és el principal problema que tenen les forces progressistes per assentar canvis estructurals. Des de Nancy *Fraser a *Thea *Riofrancos passant per *Erik *Olin *Wright, tots han reflexionat al voltant de que subjecte polític pot coordinar una lògica d'estratègia, reflexió i acció política suficient per a impulsar un programa ambiciós de transformació que ens permeti encarar el repte climàtic al que ens enfrontem.

Ara bé, en un món fragmentat, atomitzat i en el qual l'estructura social és cada vegada més complexa pels canvis en els models de producció econòmica, com articulem aquesta

diversitat d'interessos i valors per a teixir una acció col·lectiva social i política que ens porti a aconseguir aquests canvis? És en aquest moment quan necessitem organitzacions socials i polítiques arrelades, amb trajectòria, capaces de mobilitzar i de ser transversals en les seves demandes. El moviment obrer i la seva materialització organitzativa, els sindicats, no sols han defensat demandes i reivindicacions laborals, també un programa polític, econòmic i social que reflectia una visió ideològica del món determinada.

Encara que hagin passat un període històric en el qual han sofert atacs legals, polítics i grans campanyes de difamació per a desacreditar-los com a organitzacions de masses que articulin demandes i valors i actuïn com a contrapès al poder del capital, el món postpandèmic està assistint a una recuperació dels sindicats a nivell social però organitzatiu amb un creixement no sols del seu paper polític sinó de les seves afiliacions. Aquest impuls derivat de la seva acció protectora davant els estralls socials i laborals de la pandèmia, del context d'inflació i del retorn de l'eix treball *vs. capital permet als sindicats no sols una major visibilitat si no la defensa d'un programa social, econòmic i polític total per a un món en transformació. Els sindicats són de les poques institucions socials amb penetració transversal que poden articular una sèrie de demandes i valors diferents per a donar la batalla ideològica per una nova realitat. Ni els partits polítics, ni les organitzacions cartel·litzades que ja no actuen com a corretja de transmissió de diferents interessos socials, ni els moviments socials basats en un activisme total que no acostuma a ser transversal estan en la posició dels sindicats per a ser aquesta palanca de canvi.

El sindicalisme del SXXI ha d'anar de mà de la transformació ecològica i social que necessitem per a lluitar perquè aquest planeta continuï sent la nostra llar. Només un actor amb 2 segles d'existència i que va impulsar des dels seus orígens una altra concepció del món pot liderar al costat d'altres organitzacions el canvi necessari per a aconseguir una societat més justa, sostenible i democràtica. ■

La caricatura en el debat: cultura, classe, política i sindicat

Ernesto Priego. Caricaturista i delegat sindical

CULTURA

Si partim d'una base simple, la cultura seria el conjunt de béns i manifestacions intel·lectuals d'un conjunt social. Amb aquesta base es fomenten les idees, els hàbits i tradicions, els processos, patrons, la llengua, les pràctiques, els cultes, l'art i altres tants valors que acaben definint les nostres eines i coneixements. Aquest patrimoni al seu torn ens genera la necessitat de manifestar-lo, de conservar-lo i en gran lloc, a transmetre-ho. A vegades com a herència i altres com a imposició.

CLASSE

Bàsicament la classe social defineix a tot aquell conjunt d'individus caracteritzats per tenir un paper determinat en el sistema de producció, dins d'un grup de riquesa comuna. Segons K.Marx les classes socials apareixien quan es realitzaven divisions socials en el treball. En canvi M.Weber afirmava que una classe social estava determinada per la mateixa o similar possibilitat d'accedir als béns i serveis del mercat. En conclusió, la qual cosa evidencia el naixement de les classes socials és la divisió entre la ciutadania i la profunda desigualtat en l'accés als béns i serveis del mercat comú.

POLÍTICA

És la manera en què es governa i s'organitza a la societat. I al seu torn, és l'activitat que exerceixen aquells que governen,

administren i gestionen els assumptes que afecten una societat o a un país.

SINDICAT

Organització sindical constituïda per a la defensa i promoció dels interessos professionals, econòmics o socials dels seus membres.

La cultura, la classe, la política i el sindicat són dissociables i s'interrelacionen constantment. La cultura en tota la seva extensió és un del béns més preuats d'una societat, és la seva identitat. La cultura ens transcendeix en la mesura en la qual pertanyem a l'una o l'altra classe social. Si pertanyem als estrats més alts aquesta et serà summament accessible i la seva comprensió també.

Si residim en els esglaons més alts de la societat, se'ns suposa amb un grau d'educació suficient per a la interpretació i comprensió del que veiem, i un nivell econòmic que ens obre les portes d'aquest coneixement amb més facilitat. En canvi, pertanyer als estadis més baixos d'una classe social precaritzada els recursos econòmics i educatius als quals podem accedir, a més de minvar un factor tan summament important com és el temps del qual disposem per a l'observació, per al nostre reciclatge i en definitiva, per al nostre aprenentatge personal. La

cultura és una riquesa que no figura en les balances, no forma part d'un PIB, ni augmenta el nostre compte corrent, però defineix i enriqueix una societat. La cultura són idees, hàbits, tradicions, patrons, processos, pràctiques, cultes, llengua, art, i tantes coses més que si no tenen un accés simètric en totes les capes de la societat arriba a produir una divisió intel·lectual i per tant social.

Aquí és on participa la política. La política com a activitat que exerceixen aquells que governen, administren i gestionen els assumptes que afecten una societat, té el deure de procurar la conservació del patrimoni cultural, la transmissió d'aquesta sense discriminació i per descomptat, sense imposició, i el lliure accés per a tota la ciutadania. Una gestió universal de la cultura, garanteix una forma de criteri més ampli en la persona, i el criteri i la informació és la virtut més essencial de la que pot disposar un individu a l'hora de comprendre, valorar i construir la seva identitat.

Aquesta hagués de ser la seva funció, però també és ben cert que a vegades la política és un element invasor i adulterador de la cultura convertint-la en una eficaç eina d'adoctrinament i de difusió d'ideologies. En resum, regulant les fonts i classificant, i censurant allò que deuen o no han de veure els ciutadans i ciutadanes. Aquesta forma de gestió de la cultura i de control del seu accés té com a intenció anul·lar el nostre criteri i limitar la nostra informació.

Aquesta apropiació de l'element cultural per part d'uns per a perjudici de molts té els seus nivells d'intensitat. Des dels sistemes autocràtics més absolutistes que controlen la clau general de tot el que s'ha de llegir, sentir i veure. Fins a aquells sistemes polítics que amb unes certes reminiscències despòtiques controlen algunes aixetes, com poden ser els mitjans de comunicació o les xarxes socials.

En aquests últims temps hem vist com a components tan importants per a la cultura popular com són la música o l'humor gràfic, han sofert la lamentable tisorada de la cultura i la judicialització de les idees per part d'uns certs grups polítics que nien en la dreta, i a vegades, també resideixen en el centre de l'espectre polític. El valor de l'escrit, del que s'ha dit o del dibuixat és el valor de les nostres idees i de la nostra pròpia opinió. Si bé és cert que és una sola mà o una sola boca, és amb freqüència la conclusió d'una idea grupal o social, que se suposa ha de protegir el sistema legislatiu i respectar el polític. Castrar aquestes manifestacions és retrocedir en la marca cultural a la qual hem arribat.

A mitjans 2022 Nòrdica Libros ha editat el llibre "Caricaturistes de Profesió" on es reuneix 11 dibuixants de premsa espanyola. El llibre és en el seu concepte inusual per a la temàtica que toca. Com a norma general, se sol exposar una relació de l'obra del dibuixant (això òbviament si succeeix en el llibre) i també se li dona peu al fet que expliqui les seves tècniques i assoliments, aquest segon aspecte no apareix o es canvia per una sèrie de reflexions sobre la professió i sobre la visió que tenen els

caricaturistes sobre el futur d'aquest ofici. És un enfocament interessant, però alhora, és obvi que amb els vents que bufen actualment el panorama es percep sovint desesperançador.

Sí, Ladies and gentlemen, la Caricatura també és cultura. Sovint es diu que la caricatura és una manera àcida de mostrar l'actualitat, podria ser cert, encara que no és condició sine qua non del que l'exerceix. La caricatura és en si una foto del moment, la que passa a diferència d'una fotografia, és que el dibuixant agrega aquells ingredients que narren amb tots els pèls i senyals, i sense filtres l'autèntica realitat o aquella opinió que sobre aquest fet tenim. No és només un instant, és una radiografia, és obrir en canal aquesta actualitat perquè els lectors posem en moviment el nostre criteri personal i li donem valor o no. Si el que ocorre és que finalment li donem valor, el que estem fent és aprovar aquesta opinió, i aquesta sentència col·lectiva és la que produeix l'impacte. Quan això ocorre la política ha de respectar la voluntat popular i permetre l'exercici de la lliure expressió cogui o no.

Quan ocorre el contrari, existeixen agents socials que entren en joc per a defensar aquests valors culturals, entre els quals està la lliure expressió de l'individu. Un d'aquests agents és el sindicat. El sindicat és una organització constituïda per a la defensa i promoció dels interessos professionals, econòmics o socials dels seus membres. No hi ha res més social i col·lectiu que un sindicat, si descartem l'errònia idea que un sindicat funciona com una empresa i entenem que els seus mecanismes són la col·lectivitat i la cooperació, comprendrem la seva funció i el servei que pot proporcionar-nos.

El sindicat a més d'exercir la seva funció, diguem la més coneguda, com és la de defensar els drets laborals de les persones. Ha de plantejar-se com a illa i refugi per a aquells i aquelles que busquen el respecte a la seva classe social, a la seva cultura i a la seva opinió, i una eina per a plantar cara a qualsevol índex d'injustícia que lesioni aquests principis. La cohesió ens fa més fortes, però per a enriquir una organització com és un sindicat, i en concret CCOO aquesta ha de donar cabuda i impuls a totes les manifestacions culturals, procurant exposicions, presentacions, seminaris i en definitiva la difusió de la cultura en tota la seva extensió. I així ho fa, i el seu paper és fonamental en aquesta defensa i sovint contraposició a unes certes manipulacions polítiques o pràctiques censoradores.

Dit tot això i des de l'àmbit en el qual em moc com a afiliat i professional de la caricatura i l'humor gràfic, sol·licito asil en aquesta illa i espai per a impulsar aquesta branca cultural i popular que, des del memorable Francisco de Quevedo, ha donat tant a la societat per tan poc. Sempre ha difós des de baix cap amunt sense distinció de classes, procurant abans de res ser popular que és el seu signe identitari sense cap dubte. I des de la meua opinió personal, no hi ha descripció més proba que la d'una vinyeta i més necessària per a la societat en aquests moments en els quals s'intenta pervertir i manipular la nostra opinió. ■

Els drets culturals: un nou paradigma?

Xavier Fina. Gestor cultural i filòsof

Les polítiques culturals són filles de la modernitat entesa com a procés transformador i emancipador. La capacitat crítica (que possibilita l'autoconsciència, l'autorealització i l'autodeterminació de la ciutadania) només és possible en la mesura que tothom té accés a l'educació i a la cultura. Tot i que també és un àmbit en crisi, la resposta de les polítiques públiques educatives és, en un primer moment, relativament simple: educació universal, pública i gratuïta del 6 als 16 anys (en la nostra legislació actual). Però per a les polítiques culturals la resposta és més complexa. Ni el model de democratització de la cultura (procés descendent que té per objectiu facilitar a tothom l'accés a la cultura "legitimada") ni el de democràcia cultural (en el que es tracta d'explorar i potenciar les capacitats creatives del conjunt de la ciutadania tot donant-los-hi legitimitat en un procés de caràcter ascendent) se n'han acabat de sortir.

Les causes més significatives d'aquest relatiu fracàs són el corporativisme i l'elitisme. Tot i que -amb raó- sovint se senten maltractats, els sectors culturals (professionals, empreses, entitats) han estat els únics destinataris de les polítiques culturals. Òbviament, els sectors culturals necessiten unes bones polítiques (perquè generen riquesa,

ocupació que no pot ser precària i perquè tenen un paper imprescindible de mediació). Però això no hauria de significar que siguin els únics destinataris. Quan es reivindica la centralitat dels drets culturals s'està recordant que la destinatària última d'aquestes polítiques ha de ser la ciutadania.

Les grans institucions culturals -gairebé sempre de titularitat pública i que s'enduen un important percentatge dels seus pressupostos- acostumen a tenir un compromís irrenunciable amb la qualitat i l'excel·lència. És difícil estar-hi en contra. Fins i tot ontològicament impossible. Però d'aquí sorgeix una segona tensió: com fer compatibles l'accés universal a la cultura amb aquesta excel·lència en l'oferta. Perquè l'excel·lència implica capacitat de decodificació que sense un cert bagatge és molt difícil d'assolir. Però no només això: l'espai que ocupen aquestes grans institucions culturals són espais d'exclusió. En la seva pròpia naturalesa hi ha la el segell de l'exclusivitat. En els seus ritus hi ha una afirmació de classe. És per això que les polítiques tradicionals de preus públics no només són insuficients sinó que fins i tot poden esdevenir reaccionàries. En la mesura que només tinc en compte la barrera econòmica

(concretada en el preu de l'entrada) a l'hora de facilitar l'accés a la cultura legitimada, estic tornant a les rendes més altes allò que hauria de beneficiar a les més baixes. Òbviament, no es pot menysprear la barrera econòmica. És, si se'm permet el tòpic, una condició necessària però en cap cas suficient. Per ser propositius, tenim una resposta tan genèrica com certa (cal una convergència de les polítiques culturals i educatives) i una altra encara no prou explorada: la dessacralització de la cultura. Això, portat a l'extrem, sí que suposa un canvi de paradigma: una vivència natural i espontània de l'art i la cultura (aplaudim entre moviments en els concerts de música clàssica!), una arquitectura de mida humana (més romànic i menys gòtic), una proximitat real a la ciutadania, uns continguts que els interpel·lin.

"Drets culturals" és un concepte equívoc. Hi ha qui l'utilitza com a substitutiu de "política cultural": un gran paraigua conceptual on hi entra tot (patrimoni, sectors, creació, producció, gènere, diversitat, etcètera). És una opció legítima que aporta ben poc a la transformació de les polítiques. És una manera de seguir fent el mateix tot canviant-li el nom per aparentar un major compromís amb el bé comú. En un sentit més restrictiu, hi ha opcions que entenen els drets culturals com una dissolució de la Cultura en majúscules. Una concepció prou àmplia de cultura a través de la qual totes les pràctiques humanes es poden definir com a culturals. És indiscutible que des de l'antropologia s'ha de treballar des d'aquesta accepció neutre, no jeràrquica i global del concepte "cultura". Ara bé, si es fa des de la política, correm el risc de què amb la

voluntat de no imposar cap model el que s'estigui fent és impedir cap transformació.

En aquest context de complexitat hi veig dues portes de sortida complementàries. En primer lloc, fer que els drets culturals deixin de posar l'èmfasi en la seva vessant de drets negatius i esdevinguin drets positius. Massa sovint el dret a l'accés a la cultura ha format part de drets com el d'associació o d'expressió. Drets vinculats a la llibertat. El canvi de paradigma és que esdevinguin drets positius: drets que, com l'habitatge o l'educació, tenen més a veure amb la garantia i el foment que no pas amb la tria. En definitiva, més vinculats a la igualtat -clau de volta de tot- que no pas amb la llibertat. I, en segon lloc i com a conseqüència del primer punt, reforçar la idea de servei públic. No hi ha drets en règim d'igualtat si no s'estableix uns serveis públics obligatoris. Revisitem els orígens, redefinim els serveis culturals de la mateixa manera que hem fet amb la sanitat o l'educació. Des d'una opció radical per la igualtat i la fraternitat, les dues categories oblidades de la tríada. ■

A propòsit de la democràcia econòmica

Paco Rodríguez de Lecea. Escriptor

En aquest món dislocat que és el nostre, la democràcia econòmica despunta com un horitzó llunyà, però urgent. Una democràcia stricto sensu, nascuda de la participació ordenada de totes les parts implicades. El seu sentit últim és simple: es tracta de la participació de tots en la presa de decisions econòmiques que concerneixen a tots.

No és un mecanisme limitat a la presència de representants dels treballadors en el consell d'administració o en el consell assessor d'una gran empresa. No és privatiu del sector públic, del privat, o de l'anomenat "tercer sector" (societats anònimes laborals i cooperatives). Afecta al per a què i el per a qui es treballa, afecta a la sostenibilitat de l'economia en el seu conjunt, i a una adscripció més racional dels recursos disponibles.

Perquè no és el capital el que mou el món i porta el progrés. El capital reposa tancat en càmeres de seguretat subterrànies situades en paradisos fiscals, i des d'aquesta penombra mal ventilada va criant i adjudicant dividendes alineats en columnes de xifres que no guarden relació ni congruència amb el que succeeix en l'exterior. Allí, és el treball, i no el capital, el que crea riquesa i porta progrés. I tant "riquesa"

com "progrés", són dues realitats estretament vinculades en esdevenir social. Un país és ric, un país progressa, si ho fa la societat en el seu conjunt. L'existència d'alguns individus rics els cabals dels quals sobresurten molt per sobre de la mitjana, no reverteix en riquesa per al conjunt.

S'ha inventat un mecanisme de redistribució perquè aquestes persones riques amb rendes altes beneficiïn de manera indirecta als seus conciutadans: és la tributació. Però a ella precisament s'oposen de manera agressiva les dretes, que exigeixen igualtat en el tipus impositiu per a persones amb rendes desiguals, demanden subvencions exclusives (vegin-se les beques d'Ayuso a Madrid), i a més defrauden.

El fet de ser el treball l'element fonamental de la riquesa de les nacions, situa al sindicat en una posició preferent per a la reivindicació de la democràcia econòmica. Però aquesta va molt més allà dels paràmetres de l'acció sindical. La negociació col·lectiva d'àmbit general és només un primer pas; a més dels instruments de cogestió que puguin crear-se en les empreses i grups d'empreses, el debat sobre les prioritats d'inversió i de subsidiarització ha d'estendre's als òrgans interns dels partits polítics i plasmar-se en els seus

programes electorals; i ha d'envair la pràctica diària dels ajuntaments, els consells econòmic-socials, les assemblees autonòmiques, les comissions parlamentàries, etc.

Es tracta de controlar col·lectivament què es produeix, com s'inverteix, què s'incentiva, amb quins objectius. Separar l'economia de la política, i gestionar la primera per mitjà de "experts" assignats adit, és un error catastròfic que estem pagant no una sinó mil vegades.

L'esquerra en el seu conjunt, els seus partits, els seus sindicats i les seves organitzacions de tota mena, ha d'abordar amb altura i ambició aquest problema. Perquè la qüestió afecta a les classes socials i a la cultura del treball; respon a criteris polítics bàsics, i la seva naturalesa incideix de manera directa en l'activitat sindical: classe, cultura, política, sindicat, quatre territoris connectats entre si. No es pot deixar al capital marcar el pas en la selecció d'objectius econòmics, mentre el treball ocupa un lloc subaltern. Entre altres raons, perquè no és cert que el capital sigui ambiciós, i el treball conformista. La dreta és simplement cobejosa; l'ambició rectament entesa és en canvi una qualitat d'esquerres; exigeix millores concretes per a persones i territoris, i afavoreix l'aspiració comuna al progrés i al creixement dels drets de totes les persones sense exclusions.

Owen Jones ens va deixar, fa ja alguns anys, un text ple de suggeriments, entorn de l'últim aspecte citat: Què és l'aspiració? (Veure en <https://pasosalaizquierda.com/que-es-la-aspiracion/>). Allí fa propostes viables sobre ocupació,

habitatge, transport, educació o petita empresa. Pot ampliar-se el catàleg, amb la finalitat de millorar en altres aspectes tant la qualitat de la vida com la del consum.

Em definc un instant en el consum: és una força econòmica poderosa, i a vegades dona la sensació que no ens concerneix als treballadors i treballadores, que és un parany diabòlic col·locat aquí solapadament per la "altra" part. I no obstant això, només s'acabarà amb el consumisme frenètic que pateix aquesta societat, si es democratitza també el consum racionalitzant millor els seus objectius i les seves formes. Una política en aquest sentit tindria un ressò ampli en les famílies treballadores i en la cooperació social.

La producció i el consum, no sols la distribució, han de ser objectius assenyalats de la democràcia econòmica a la qual aspirem. Sense oblidar mai l'observació de Norberto Bobbio, que la democràcia sempre és subversiva, perquè per naturalesa creix i floreix de baix a dalt, des de les arrels i cap al cel; no com les polítiques. ▣

Pa i roses

Pilar Cea. Activista cultural

El capitalisme, el Sistema, “aquesta cosa escandalosa” en paraules d’Amaya Pérez Orozco, travessa absolutament tot deixant el seu rastre de desigualtat i pobresa.

Va prenent diferents disfresses, sempre amb un somriure i, amb les seves intencions ben guardades, ens parla de Mèrits, de Drets, de Llibertat, d’Igualtat d’oportunitats... I d’aquesta forma Ells, les elits del sistema, que mai van abandonar “la seva pròpia lluita de classes”, és com van guanyant la partida.

Ens han fet creure, que som classe mitjana, perquè tenim un habitatge que continuarem pagant al banc molt més allà de la jubilació, perquè tenim accés a una sèrie de béns i serveis com són vacances, vehicles, dispositius d’última generació, formació, etc. I tot, satisfet en còmodes terminis mensuals. Sembla fàcil aconseguir aquesta felicitat quantificable, verificable i llesta per a exposar, com un trofeu i sense rubor, en la xarxessocials, la plaça pública del segle XXI. Per fi formem part d’aquesta gloriosa classe mitjana que no sabem definir i que automàticament ens converteix en responsables finals del nostre èxit, però sobretot del nostre fracàs. Aquest, precisament, és el gran assoliment del sistema.

Ara que som fidels creients de la gran doctrina, ja no té sentit la lluita en comú, ni el treball col·lectiu, ni col·laboratiu i la solidaritat és una paraula bonica sense més... És igual que el treball sigui precari, els salaris baixos, les jornades interminables, que hi hagi sectors amb condicions pròximes a l’esclavitut, que l’explotació sigui tan habitual que ho considerem una oportunitat, que diversos indicadors assenyalin un indecent 25% de la població en risc d’exclusió social, total... “només són persones que no s’esforcen”. A aquesta posada en escena se li afegeix com a atrezzo una bona dosi de remenat, i ja tenim l’escenari ideal: Creure que els nostres Desitjos són Drets.

La Cultura no escapa a aquest panorama. És un sector econòmic, una indústria més on l’esquema es reproduïx reflectint les relacions de comerç i producció imperants en el món actual, com ja ens va advertir Gramsci fa moltes dècades... Qui paga mana.

Independentment de la definició acadèmica o del concepte que cadascú tingui de La Cultura, no podem oblidar que la transversalitat del sistema transforma amb la seva màgia tot el que toca. I així, sense adonar-nos, ens trobem amb la cultura del turisme, de la gastronomia, del vi, de la cervesa,

de l'esport, de la moda... del que sigui, perquè hi ha tantes com nínxols de mercat.

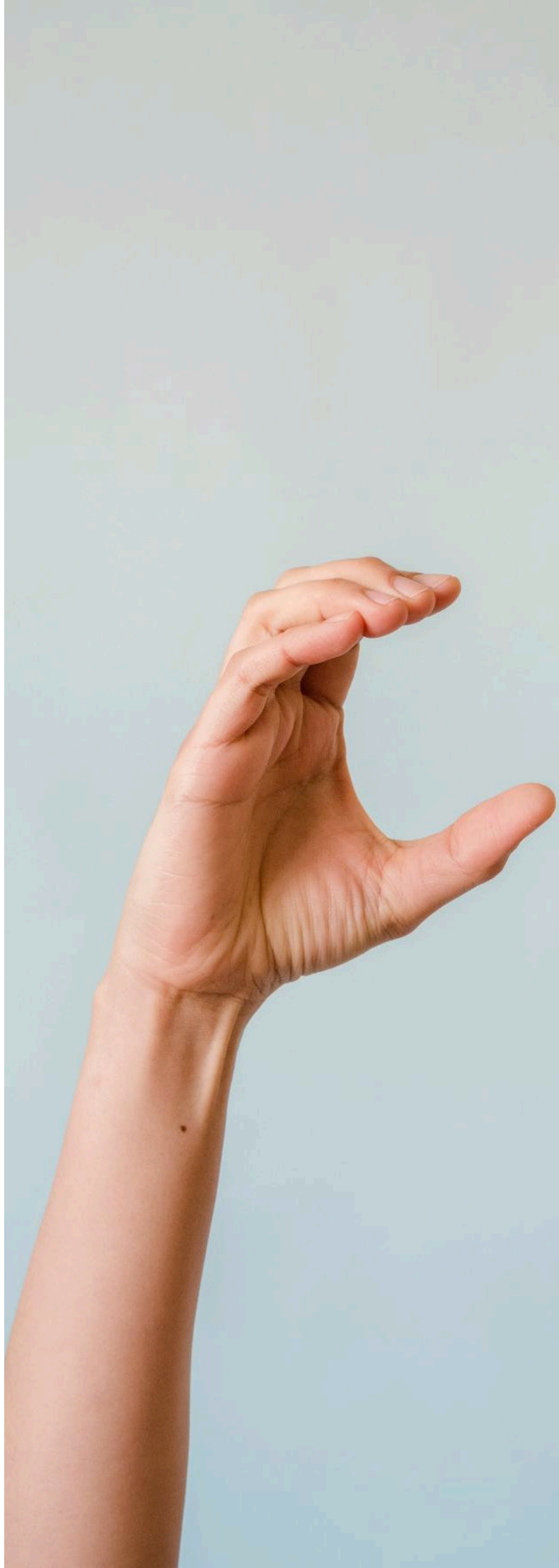
Una vegada més s'entremesclen i es confonen els conceptes, ara són l'oci i la cultura. És freqüent que els Ajuntaments, dels més grans als més petits, comparteixin la regidoria de Cultura amb festejos o turisme. Com un reflex invers de les prioritats, s'inverteixen més recursos públics en oci que en cultura.

Prenent com a exemple la cadena de valor de la creació artística, observem que la capacitat de reproducció, l'exclusivitat, la signatura, la marca i el preu de mercat, són els paràmetres que marquen la importància de l'obra. Com si continuéssim encara en el Renaixement, les arts i les ciències romanen sota el domini de les elits. La producció i la logística cultural estan precaritzades, bolcant el major valor afegit en els segments financers, de distribució i intermediació; els musicals són una bona mostra d'aquesta tendència.

Ja ens van advertir, no podem dur a engany.

És urgent organitzar-se i tornar a la col·lectivitat, com l'únic camí de lluita per a plantar-li cara i revertir el sistema. Cal aconseguir una jornada laboral de quatre dies, millorar les condicions salarials i laborals, generalitzar la renda bàsica, blindar l'ensenyament i la sanitat pública com la riquesa que són i mantenir uns serveis socials de qualitat. Necessitem que les condicions de treball ens permetin portar una vida digna, amb espai per a la persona, amb temps per a les cures, per a l'oci i per a la cultura.

Com van reclamar les obreres tèxtils en 1911: "Volem pa i també volem roses". ■

Un futur incert i compromès

Ezequiel Martínez. Periodista, escriptor
Rikardo González. Editor Utopía libros

“Si no canviem, el Planeta acabarà en un estat de superfície destrossada, excessos climàtics, i podem arribar a l’extinció de l’espècie humana”; Aquestes reflexions profètiques les va escriure George Perkins Marsh (1801-1882) al seu llibre “Man and Nature”, publicat el 1864. Aquesta cita és del llibre “S.O.S. Emergència climàtica”, de Ezequiel Martínez, editat el 2020, per Utopía Libros. I la pregunta que ens fem davant el col·lapse que s’acosta, si no som capaços de posar-hi remei, és Què fer? Res serà sense una nova Cultura de classe, el Decreixement, Repartiment de la riquesa, i d’ una Educació mediambiental. Ens enfrontem al consumisme i al sistema Neoliberal a través de catàstrofes i guerres que ens porten a la pobresa i la destrucció. Justícia Social, Emergència Climàtica, desenvolupament de l’Agenda 2030 i compliment de les recomanacions de l’ONU (multiplicar per set les accions), tot un repte de propostes, idees i compromís, alternatives a curt i mitjà termini per seguir existint.

Més de 800 milions de persones passen gana al món. Cada dia moren al món, 35.000 persones per manca d’aliments. Entre els objectius de Desenvolupament Sostenible de

l’ONU, està eradicar la fam el 2030 i aconseguir la seguretat alimentària. Segons la FAO, avui produïm aliments per a 12.000 milions de persones, ara som 8.000 milions al Planeta.

Cada any, el món desaprofita 1.300 milions de Tm d’aliments. Cada dia es gasten 4.000 milions de dòlars en armament, el pressupost de la FAO per a una dècada.

La Llei de Canvi climàtic i Transició energètica (BOE 20 de maig de 2021), aposta per les renovables davant de les energies provinents de combustibles fòssils, l’eliminació del qual s’anuncia per al 2050. El món rural, aquests pobles en risc de despoblament, són essencials en la lluita contra el canvi climàtic. La economia circular ha de ser una exigència davant aquests nous reptes.

En suma, haurem d’adaptar-nos i intentar mitigar el Canvi Climàtic, amb nous hàbits alimentaris afavorint la producció propera i ecològica que protegeix medi ambient i fixa les poblacions locals. Espanya és líder europeu en superfície ecològica, amb 24 milions de has, i Andalusia

suposa el 50% del total espanyol. La ramaderia extensiva i la transhumància mantenen viu el medi rural. Les macro granges contaminen el territori i s'allunyen del benestar animal.

La nova PAC 2023-2027 serà més verda. Potenciarà l'agricultor actiu, els joves i la dona com a titular o cotitular de l'explotació. L'assignatura pendent és consumir productes ecològics. Un suís consumeix en ecològic 420 euros/persona/any. A Espanya estem a 56 euros. L'educació ambiental a les escoles pot ser una bona eina per preparar les futures generacions. Esperem que siguem capaços de adaptar-nos als nous temps que s'acosten en què l'"Emergència climàtica" marcarà les agendes locals i globals, davant d'un futur incert i compromès. E

Cultura i consciència de classe

Roger Molinas. Arqueòleg

Segons les enquestes que publica amb regularitat el CIS, la identificació amb la “classe obrera” ha caigut en picat en molt poc temps a Espanya: si el 2001 un 50% de la població s’identificava amb aquesta categoria, en el darrer baròmetre del CIS (juny de 2022) aquesta variable ha baixat fins al 10,9%, mentre que un 67,9% afirma ser de classe mitjana. Aquesta dada contrasta sorprenentment amb quan es pregunta per la situació laboral dels entrevistats: el 82,5% assegura ser un treballador assalariat.

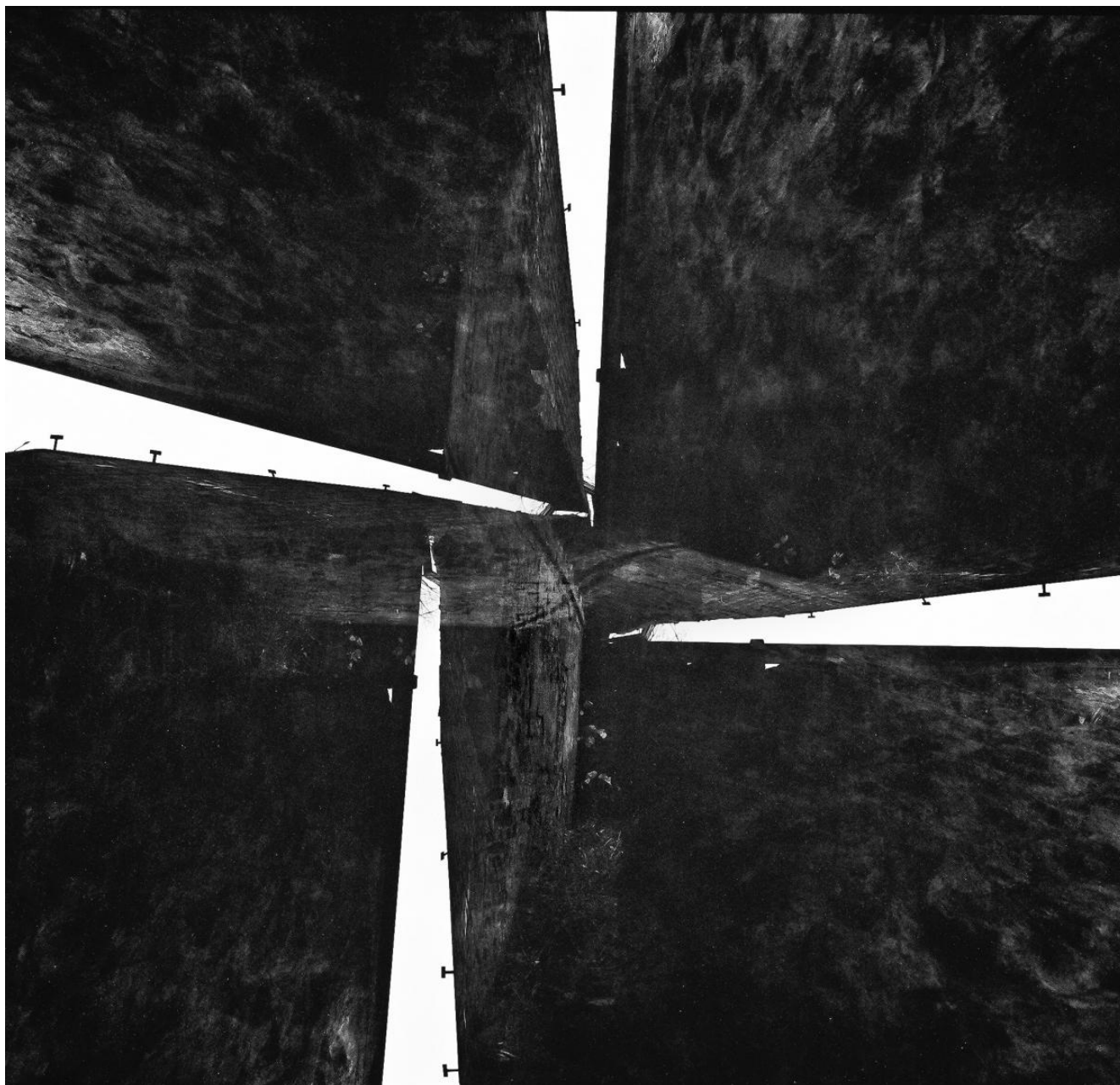
A que es deu aquesta brutal dissociació entre la realitat laboral i la identificació amb una classe social per part de la immensa part dels treballadors?

Per una banda cal destacar les causes materials, com la transformació del mercat laboral: el pas progressiu d’una economia industrial a una altra post-industrial de bens i serveis. El pes de la indústria a Espanya ha passat de representar el 25,9% del PIB el 1980, al 14,69 el 2022. Resulta més fàcil sentir-se identificat amb la “classe treballadora” quan aquesta s’articula en grans complexos industrials amb centenars de persones entorn una cadena de muntatge, que no pas en petites botigues o hotels.

Per altre banda, m’agradaria centrar-me en aspectes més metafísics i idealistes, que trobo que en aquest cas són igual o més importants: l’hegemonia cultural neoliberal i la representació de la classe treballadora.

Des dels anys 80s la cultura ha abandonat la representació positiva entorn a la classe treballadora amb la que es podien identificar les anteriors generacions de proletaris: des del neorealisme italià dels anys 50-70s al cinema, al naturalisme francès del s.XIX a la literatura, o l’“art povera” a les arts plàstiques dels anys 60s, per posar tres exemples.

Per contra, avui dia ens trobem molt sovint amb visions caricaturitzades dels treballadors dins la ficció, on se’ls representa com uns indesitjables, incultes, violents, vividors de subvencions i amb un pessim gust per la música o la roba. Alguns exemples d’això serien la sèrie espanyola “Aida” (2005-14) o la britànica “Little Britain” (2003-6). Aquest humor tan groller i ofensiu contra qualsevol altre grup oprimat seria criticat massivament, però aquesta lògica no s’aplica amb un col·lectiu al qual pertany una immensa majoria de la població.

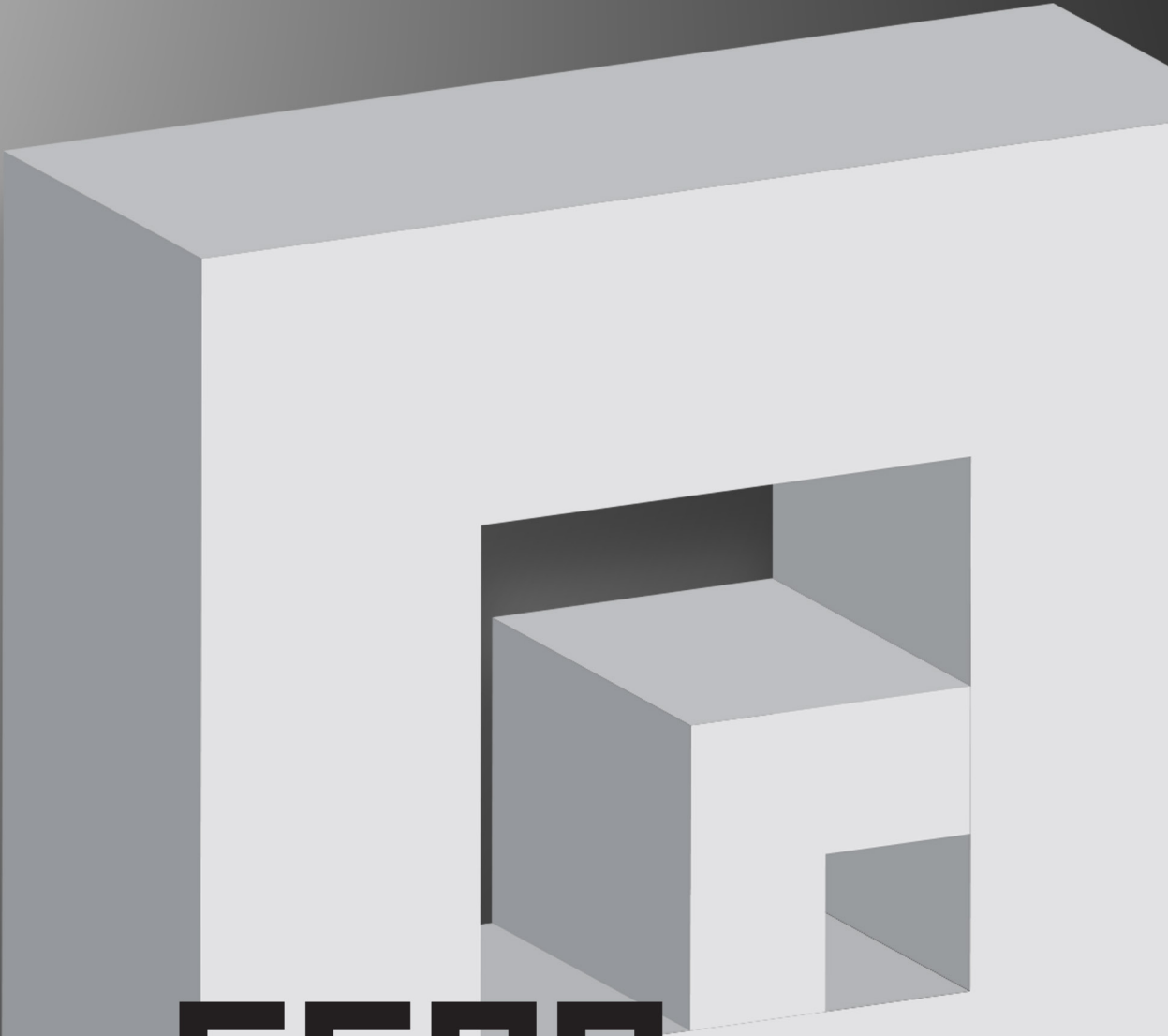

Darrerament també trobem un sorgiment de reality shows basats en mostrar-nos la vida diària de la elit de super-rics, com “Les Kardashians” (que porta 20 temporades des de 2007), així com diversos programes de televisió diaris d’audiència massiva dedicats en exclusiva a vendre una visió idealitzada de la oligarquia.

Aquest desclassament també té molt a veure amb que el neoliberalisme cultural ha vinculat les nostres aspiracions entorn al consum individual i no en torn a la producció col·lectiva, ens preocupa més comprar coses barates que no guanyar més diners amb que poder-ho fer. Sociològicament veiem com es molt més fàcil crear identitats fortes basades en el consum: per exemple entorn a la música que ens agrada o la roba que portem, mentre que es molt més difícil construir aquesta identitat en torn a la professió que exercim, molts cops degut a la poca estabilitat que tenen avui dia els contractes laborals.

Tot això ha contribuït a crear una “falsa consciència de classe”, on molts treballadors s’identifiquen amb els interessos d’un grup social, que no té res a veure amb les condicions reals en les que ells viuen realment i dificulta molt que els partits polítics facin polítiques efectives per millorar les condicions del món del treball, si ningú es sent apel·lat per aquest discurs i no el vota. Es per això que considero fonamental el paper dels sindicats, com a darrer bastió de la organització del món del treball, amb la creació de continguts culturals i referents positius amb qui els treballadors ens puguem veure representats i sentir identificats. ■

CCOO

servicios a la ciudadanía